

St. Josephschool

FUNDAMENT VOOR TALENT

Anti-pestprotocol

KBS St. Josephschool

Opsteldatum: 13-09-2021

Herzien: 12-06-2024

Inhoud

1 Inleiding.....	3
1.1 Anti-pestcoördinator.....	3
2 Theorie.....	4
2.1 Verschillende vormen.....	4
2.2 Pesten/plagen.....	4
2.3 Verschillende rollen.....	4
2.4 Signalering.....	5
3 Visie St. Josephschool.....	6
4 Preventie van pesten.....	7
5 Stappenplan.....	8
5.1 Gesprek met de gepeste.....	8
5.1.1 Informeren ouders.....	8
5.2 Gesprek met de pester.....	8
5.1.2 Informeren ouders.....	8
5.3 Gesprek met de groep.....	8
5.4 Evaluatie met de gepeste en de groep.....	9
5.4.1 Informeren ouders.....	9
5.5 Gesprek pester en ouders.....	9
5.6 Aanhoudend pestgedrag.....	9
6 Interventies.....	10
6.1 Positieve groepsvorming.....	10
6.2 Pesten en verstoorde groepsdynamiek.....	10
6.3 Boeken.....	10
7 Bronvermelding.....	11
8 Bijlagen.....	12
Bijlage 1 schoolregels.....	12
Bijlage 2 Voorbeeld gedragscontract.....	13

1 Inleiding

De St. Josephschool wil haar leerlingen een veilig pedagogisch klimaat bieden, waarin zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Het welzijn van onze leerlingen is hierin leidend. Wanneer pesten zich voordoet, staat dit het welzijn en leren van de leerlingen in de weg¹

School is wettelijk verplicht alles te doen wat in haar macht ligt om een veilige school- en klassenklimaat te waarborgen.² Met dit protocol wordt het kader gegeven waarmee de St. Josephschool zich inzet om pesten te voorkomen en, wanneer dit speelt, om pesten op te lossen.

Conflicten zijn van alle tijden en alle leeftijden. Conflicten horen bij het leven en het is de taak van school om haar leerlingen te leren hoe hier constructief mee om te gaan. In het verlengde daarvan ligt pestgedrag. Pestgedrag komt helaas overal voor. In het schooljaar 2020- 2021 zegt 11 procent van de leerlingen in groep 6 tot en met 8 in het (speciaal) basisonderwijs in Nederland soms tot vaak gepest te worden. Hiervan wordt 3 procent (heel) vaak gepest en 8 procent soms gepest. Vergeleken met cijfers uit de Veiligheidsmonitor 2018 is het percentage leerlingen dat gepest is niet veranderd.³ Op de St. Josephschool geeft 2% van de leerlingen in groep 6 t/m 8 aan 'vaak' gepest te worden en 15% soms.⁴ Met dit protocol werkt het team van de St. Josephschool op eenzelfde wijze om pesten tegen te gaan en te werken aan de veiligheid en welzijn van onze leerlingen.

Allereerst wordt een theoretisch beeld van pesten gegeven, gevolgd door de praktijk op de St. Josephschool.

1.1 Anti-pestcoördinator

Dit anti-pestprotocol is opgesteld door de anti-pestcoördinator en wordt jaarlijks herzien. De anti-pestcoördinator monitort op schoolniveau en houdt het anti-pestprotocol onder de aandacht bij het team. Daarnaast is de anti-pestcoördinator, na de eigen leerkracht, het aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en collega's wanneer pesten zich voordoet.

Anti-pestcoördinator 2024-2025: Esther Simon

Intern contactpersonen 2024-2025: Leonie Horst & Leslie Claassen

¹ Horeweg, 2021

² Wet veiligheid op school, 2015

³ Monitor sociale veiligheid, Nelen e.a., 2018

⁴ Leerlingpeiling 2024

2 Theorie

Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen in een machtspositie moedwillig proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychische schade toe te brengen.⁵ Kinderen die langdurig gepest worden, lopen grotere kans om depressieve of emotionele problemen te ontwikkelen.⁶ Maar ook de pester ondervindt negatieve gevolgen op korte en lange termijn.

2.1 Verschillende vormen

Pesten komt in verschillende vormen voor. Hieronder worden de verschillende vormen uitgewerkt. Alle vormen van pesten zijn schadelijk voor het slachtoffer.

- **Verbaal pesten:** uitschelden, vervelende opmerkingen maken, een ander belachelijk maken, het gebruik van rare bijnamen.
- **Fysiek pesten:** slaan, schoppen, duwen.
- **Materieel pesten:** spullen kapot maken, verstoppen of toe-eigenen.
- **Relationeel pesten:** buitensluiten, andere leerlingen opzetten tegen de leerling, meidenvenijn, valse beschuldigingen.
- **Cyberpesten:** leerlingen pesten elkaar niet enkel in elkaars aanwezigheid, maar dit vertaalt zich ook naar social media. Het pesten kan doorzetten op games, WhatsApp, Instagram, TikTok, Snapchat etc. Onderschat de ernst van cyberpesten niet. Omdat het slachtoffer 24 uur op zijn hoede is tot in zijn eigen kamer, ervaart het slachtoffer meer stress en angst.⁷

2.2 Pesten/plagen

Pesten is niet hetzelfde als plagen. Bij plagen gaat het om een vriendschappelijke basis, een grapje. Het is niet structureel hetzelfde doelwit en heeft niet het doel een ander schade toe te brengen. Beide partijen zijn bij plagen gelijkwaardig. In tabel 1 zijn de verschillen tegenover elkaar gezet.

Tabel 1: Verschil tussen pesten en plagen

Pesten	Plagen
machtsverschil	gelijkwaardig
structureel hetzelfde slachtoffer	wisselende rollen
langdurig	kortdurig
moedwillig schade toebrengen	vriendschappelijke basis, een grapje

2.3 Verschillende rollen

Pesten is een groepsprobleem. Naast één of meerdere daders zijn er leerlingen die dit gedrag accepteren en niets doen. In de klas zijn een aantal standaardrollen te onderscheiden⁸:

- **De gepeste, het slachtoffer:** Deze leerling is minder sterk dan de ander(en). Vaak zoeken ze de oorzaak bij zichzelf (ik ben lelijk/dik/stom). Uit onderzoek blijkt echter dat uiterlijk geen rol speelt⁹. De gepeste lokt het pesten niet uit! Wel kan de reactie van de gepeste de pester provoceren.
- **De pester:** Deze leerling wil populair zijn en domineren. De pester verleent zijn status aan anderen en krijgt vaker zijn zin. De pester is in een aantal gevallen vroeger zelf gepest en neemt deze rol aan om dat te voorkomen. De problemen van de pester mogen echter nooit een excuus zijn voor zijn of haar gedrag.

⁵ Horeweg, 2021.

⁶ Fekkes, Van Gameren-Oosterom, Rosenbrand, De Beer & Kamphuis, 2014.

⁷ Kowalski, Giumetti, Schroeder & Lattanner, 2014.

⁸ Horeweg, 2021.

⁹ Van Stigt, 2016.

- **De meelopers:** Deze leerlingen helpen de pester, voeren zijn opdrachten uit. Veelal omdat ze bang zijn zelf slachtoffer te worden van de pester. Door mee te doen, horen ze ergens bij en krijgen een deel van de populariteit van de pester.
- **De buitenstaanders:** Dit zijn de meeste leerlingen uit de groep. Zij weten van het pesten, maar doen er niets tegen. Meestal uit angst om zelf slachtoffer te worden.
- **De helper:** Deze leerling komt op voor de gepeste. Deze leerling gaat wel met de gepeste om, ondanks de moeilijkheden.
- **De leerkracht:** De manier waarop de leerkracht reageert is essentieel voor het verloop van de peestsituatie. Leerkrachten kunnen het probleem in stand houden door het te vergoelijken of het buiten zijn macht te leggen. Groepen waar inconsistent of te autoritair leiding gegeven wordt, komt pesten vaker voor¹⁰.

2.4 Signalering

Pestsignalen zijn niet altijd makkelijk waar te nemen. Slechts 20% van pestgevallen wordt opgemerkt door leerkrachten en ouders¹¹. De onderstaande lijst met signalen geeft een indicatie en zou genoeg moeten zijn om alert te zijn op pesten. Het is niet zo dat al deze signalen betekenen dat er gepest wordt.

De gepeste:

- Wordt veelal bespot, vernederd of gemeen geplaagd;
- Wordt uitgelachen door klasgenoten;
- Wordt fysiek aangevallen en spullen worden kapot gemaakt of verstoep;
- Is vaker afwezig of ziek;
- Is stiller en meer teruggetrokken dan normaal;
- Wordt met een bijnaam aangesproken;
- Laat een daling zien in resultaten;
- Wordt regelmatig als laatste gekozen;
- Vindt geen leerling die met hem wil samenwerken;
- Is vaak alleen tijdens de pauze;
- Wil niet naar buiten;
- Is vaak spullen kwijt;
- Zoekt de nabijheid van de leerkracht in pauzes;
- Neemt nooit iemand mee naar huis om te spelen;
- Heeft blauwe plekken op ongewone plekken;
- Vertelt weinig over school;
- Is thuis prikkelbaar of sneller boos dan gewoonlijk;
- Is altijd 'toevallig' te laat bij een spel.

¹⁰ Prinsen, 2012.

¹¹ Horeweg, 2021.

3 Visie St. Josephschool

De St. Josephschool werkt vanuit samenhang binnen de pijlers **zijn**, **kennen** en **kunnen** waardoor we onze kinderen voorbereiden op hun bijdrage in de toekomstige maatschappij.¹² Binnen de eerste pijler 'zijn' staat het welzijn en de veiligheid van onze leerlingen centraal. Dit doen wij vanuit de Vreedzame School. Hierbinnen realiseren wij een doorgaande ontwikkelingslijn voor leerlingen in het verwerven van sociale en maatschappelijke competenties. Hieronder vallen het vreedzaam met elkaar omgaan, het oplossen van conflicten en het nemen van je verantwoordelijkheid voor de groepsdynamiek. Deze doelen zijn verweven in het lesprogramma van Vreedzaam, dat wekelijks op het programma staat in alle groepen.

Mediatoren

Vreedzaam maakt gebruik van mediators die helpen bij het oplossen van conflicten. Dit zijn leerlingen uit groep 7&8 die hiervoor opgeleid zijn. Zij begeleiden leerlingen bij het vinden van een win-win-oplossing voor de conflicten die veelal buiten plaatsgevonden hebben. Voorkomen is beter dan genezen.

Om die reden zet het team van de St. Josephschool meerdere preventieve acties in om pesten zoveel mogelijk te voorkomen. Door in te zetten op een veilig en prettig leer- en leefklimaat, verschuift de aandacht naar wat wenselijk is.¹³ In het volgende hoofdstuk wordt dit verder uitgewerkt.

¹² Visie schoolplan 2019-2023

¹³ DeKlerck, 2011.

4 Preventie van pesten

De aanpak van pesten begint al lang voordat er sprake van is. De school draagt zorg voor een positief en veilig klimaat door bezig te zijn met sociaal emotioneel leren.¹⁴ Naast de lessen van De Vreedzame School zet het team van de St. Josephschool meerdere preventieve acties in.

Het schooljaar start met de zogenaamde gouden weken.¹⁵ In deze eerste weken zetten de leerkrachten extra in op een positieve groepsvorming door eerst elkaar opnieuw en beter te leren kennen. Daaropvolgend worden de schoolafspraken, zie bijlage 1, besproken en aangevuld met klassenafspraken. Deze hangen beide zichtbaar in de klas. Door deze sociale norm samen op te stellen, heeft de leerkracht hier controle op.

In de derde en vierde schoolweek zullen leerlingen onbewust hun plek in de groep, op de sociale ladder, onderzoeken. Hoe ver kan ik gaan bij deze leerkracht en reageert mijn klas nog wel hetzelfde op mij? Deze zogehete storming¹⁶ is een natuurlijk fase wat hoort bij groepsvorming. De leerkracht is in deze fase extra alert op conflicten. Conflicten horen erbij, zolang je dit maar samen vreedzaam oplost. Als leerkracht is het belangrijk om uit te dragen dat erover gepraat kan worden!

Binnen het tweede blok van Vreedzaam wordt gesproken over pesten. Hierin komt naar voren wat pesten is, het verschil met plagen en de invloed van de groep. Iedereen heeft zijn rol en verantwoordelijkheid als het voorkomt. Vertellen dat iemand mogelijk gepest wordt, is zeker geen klikken! In de daaropvolgende blokken blijft diversiteit en het accepteren van elkaar onderwerp van gesprek.

In schooljaar 2021-2022 heeft het team van de St. Josephschool zich verdiept in Sociaal Emotioneel leren (SEL). Een preventieve inzet op SEL vermindert pestgedrag.¹⁷ Sociaal emotioneel leren biedt een raamwerk om te kijken naar de te leren vaardigheden. In figuur 1 zijn de verschillende competenties weergegeven. Het begint met de ik-competenties. Het begrijpen van eigen emoties en aansturen van eigen gedrag. Binnen de jij-competenties komen de emoties van anderen in beeld en hoe je hier rekening mee kan houden. De laatste competentie is de wij-competentie: keuzes maken. Hierin leren leerlingen om alle andere competenties in te zetten om moreel gezien de juiste keuzes te maken.

Deze competenties doen zich niet enkel voor op school en in de klas, ook thuis en in de wijk doen leerlingen deze competenties op en wordt een beroep gedaan op hun competenties/vaardigheden.

Figuur 1: SEL-competenties

¹⁴ Van Overveld, 2017

¹⁵ Bijleveld, 2019

¹⁶ Horeweg, 2019

¹⁷ Van Overveld, 2017

5 Stappenplan

Wanneer een leerling bij de leerkracht komt over een mogelijke peestsituatie, is het van belang om dit serieus te nemen. Het melden hiervan is veelal een hoge drempel. Veelal is de gepeste leerling bang dat het pesten hierdoor mogelijk erger wordt. De leerkracht gaat in eerste instantie het gesprek aan met de gepeste om vast te stellen of hier sprake is van pesten. Als dit zo is, worden onderstaande stappen ondernomen. De leerkracht informeert hierover de intern begeleider/anti-pestcoördinator en maakt van ieder gesprek een notitie in één werkdoosje in Parnassys, het digitale leerlingvolgsysteem. Dit wordt opgeslagen bij de pester en gepeste.

5.1 Gesprek met de gepeste

Als er sprake is van pesten voert de leerkracht een gesprek met de leerling. Hierin is aandacht voor de beleving en gevoelens van de leerling. Er wordt ingegaan op de betrokken leerlingen en hun rol. In dit gesprek wordt de procedure doorgenomen en wordt er nagegaan of de leerling 'het ziet zitten'. Dit gesprek vindt plaats buiten de groep in het belang van het veiligheidsgevoel van de leerling.

5.1.1 Informeren ouders

Ouders worden op de hoogte gesteld van de melding en het eerste gesprek. Ook hier wordt de procedure genoemd en kan verwezen worden naar dit anti-pestprotocol.

5.2 Gesprek met de pester

De leerkracht heeft niet enkel zorg voor het welzijn van de gepeste, maar ook dat van de pester. De leerkracht probeert inzicht te krijgen in de gedachten achter het gedrag. Zoals eerder omschreven is pestgedrag veelal een signaal dat er iets aan de hand is met deze leerling. Het pestgedrag wordt de leerling voorgelegd en verteld wat dit met de gepeste leerling doet. Het kan zijn dat de leerling dit effect niet doorheeft. Mogelijk heeft de leerling ondersteuning nodig van de leerkracht op zijn jij-competenties.

Het is van belang om het pestgedrag af te keuren. Het gedrag is fout, het kind niet! De leerkracht vertelt de pester dat het pesten moet stoppen en wat de leerkracht daaraan gaat doen. De leerkracht vertelt ook dat ouders ingelicht worden. Het informeren van ouders is een zeer effectieve maatregel om pesten tegen te gaan.¹⁸ De leerkracht benoemt ook eventuele consequenties voor als het pesten niet stopt.

5.1.2 Informeren ouders

Ouders worden op de hoogte gesteld van de melding en het gesprek met de pester. Ook hier wordt de procedure genoemd en kan verwezen worden naar dit anti-pestprotocol. Wellicht hebben ouders ook iets gemerkt van het pesten of zien zij dat hun kind iets dwars zit. De leerkracht zoekt de samenwerking met ouders op om tot een oplossing te komen.

5.3 Gesprek met de groep

De leerkracht benoemt in de klas dat er iemand bij hem/haar is geweest over pestgedrag. Dat zal geen verrassing zijn voor ze. De leerkracht maakt duidelijk dat hij/zij pesten nooit tolereert en dat hij/zij er alles aan gaat doen om het laten stoppen. Een resolute houding maakt het verschil.

De leerkracht bespreekt samen met de leerlingen de verschillende rollen in het proces (zie paragraaf 2.3) en legt ook uit dat pesters niet altijd slechte kinderen zijn en dingen te leren hebben, net als ieder ander.

De groep wordt ook aangesproken op hun verantwoordelijkheid. Meelopers zijn net zo erg als de pester. De buitenstaanders hebben ook hun rol te pakken. Hierin wordt verwezen naar de

¹⁸ Horeweg, 2021

schoolafspraken en klassenafspraken die zichtbaar in de klas hangen. Wat voor groep willen we zijn? De klas wordt gevraagd naar een aantal oplossingen. Hoe gaan we ermee om als pesten zich opnieuw voordoet? Komen ze daar niet uit, dan komt de leerkracht er de volgende dag op terug.

Over één a twee weken wordt het proces met elkaar geëvalueerd. De verantwoordelijkheid legt de leerkracht daarin dan ook bij de gehele groep. “Ik ben benieuwd hoe het gaat en hoe jullie je opstellen”.

In sommige gevallen is er meer nodig ten aanzien van de groepsdynamiek. Hierin kan gebruik gemaakt worden van de interventies uit hoofdstuk 6.

5.4 Evaluatie met de gepeste en de groep

Na één a twee weken voert de leerkracht een gesprek met de gepeste. Is het pesten nu gestopt? Hoofddoel is dat de gepeste zich nu veiliger en gelukkiger voelt in de groep.

Hierna wordt een gesprek gevoerd met de groep. Het gaat er niet om dat iedereen precies hetgeen gedaan heeft wat hij/zij voorgenomen had, maar wel zich bewust ingezet heeft om het pesten tegen te gaan. Als het pesten gestopt is, eindigt het stappenplan na het informeren van de ouders. In de groep is het belangrijk om over een aantal weken met elkaar te evalueren hoe het nu gaat.

Doet het pesten zich nog steeds voor, worden de maatregelen vanaf 5.5 genomen.

5.4.1 Informeren ouders

Zowel de ouders van de gepeste als de pester worden geïnformeerd over de gelopen stappen en de uitkomst. De leerkracht vraagt ouders om thuis ook scherp te blijven op eventuele signalen en in gesprek te blijven met hun kind hierover. Indien het pesten niet opgehouden is, worden de volgende stappen ingezet.

5.5 Gesprek pester en ouders

De pester komt met zijn ouders op school voor een gesprek met de leerkracht en teamleider. De medewerking van ouders wordt nadrukkelijk gevraagd om het pesten op te laten houden.

De leerkracht stelt een gedragscontract¹⁹ op met daarin de gemaakte afspraken, beloning bij structureel goed gedrag en consequenties als er niet aan de gemaakte afspraken gehouden wordt. Belangrijk is om het te zien als iets wat een leerling nog moet leren, daar zit hij immers voor op school. Zowel de Intern begeleider, anti-pestcoördinator en directeur worden op de hoogte gesteld door de leerkracht van deze tweede helft van het stappenplan.

5.6 Aanhoudend pestgedrag

Bij aanhoudend pestgedrag kan het zijn dat er sprake is van een verstoord klassenklimaat. Samen met de anti-pestcoördinator wordt gekeken naar een passende interventie uit hoofdstuk 6. Indien er geen sprake is van een verstoord klassenklimaat, worden er maatregelen getroffen ten aanzien van de pester. In overleg met de intern begeleider kan ervoor gekozen worden de pester (tijdelijk) in een andere groep te plaatsen binnen de school. Dit gebeurt in overleg met ouders en schoolleider.

In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden, dit is een besluit van de schoolleider. Zie hiervoor het protocol schorsing/verwijdering leerlingen van stichting SKOSS-KPOA.

¹⁹ Zie bijlage 2 voor voorbeeld

6 Interventies

Naast methode Vreedzaam kunnen onderstaande interventies en middelen ingezet worden om de groepsdynamiek en pesten bespreekbaar te maken.

6.1 Positieve groepsvorming

- Rots- en Watertraining. Op de St. Josephschool wordt deze training vanaf schooljaar 2023-2024 in de eerste helft van het schooljaar in de groepen 5 aangeboden zodat we preventief werken aan positieve groepsvorming.
- Spellen uit de gouden weken 2.0, B. Bijleveld.
- Wijzer in executieve functies.
- Kinderkwaliteitenspel.

6.2 Pesten en verstoorde groepsdynamiek

- Inzet van externe experts. Binnen onze stichting zijn twee experts op het gebied van groepsdynamiek werkzaam. De St. Josephschool zet deze experts in waar sprake is van een verstoorde groepsdynamiek. De experts gaan dan in de groep systemisch aan de slag met een groepsoptelling.
- In geval van cyberpesten: Whatshappy. Samen worden afspraken gemaakt over social media.
- Week van mediawijsheid: MediaMasters groep 7, hierin komt ook online sociale veiligheid terug.
- De ringaanpak, een groepsdynamische benadering voor een veilige klas, B. Redeker: een interventie onder leiding van de externe expert waarin de dynamiek met elkaar bekeken wordt.

6.3 Boeken

- Woezel & Pip – stop, hou op! (2-6 jaar): Prentenboek over dat pesten niet goed is.
- Rood, of waarom pesten niet grappig is (4+): prentenboek over een verlegen jongen die wordt bespot.
- Spijt! (10+): Jochem wordt gepest vanwege zijn gewicht en dit leidt tot zelfmoord. Een buitenstaander die er niets van gezegd heeft, heeft hier spijt van.
- Wonder (10+): August heeft een mismaakt gezicht en wordt hierom gepest. Hij recht zijn rug en staat voor wie hij is. Een moeilijk kinderverloop. Ook verfilmd.

7 Bronvermelding

- Bijleveld, B. (2019). *De gouden weken 2.0*. Drachten: EduForce.
- Deklerck, J. (2011). *De Preventiepiramide*. Leuven: Acco.
- Fekkes, M., Van Gameren-Oosterom, H.B.M., Rosenbrand, K., De Beer, H.J.A. & Kamphuis, M. (2014). *JGZ-richtlijn pesten*. Utrecht: NJI.
- Horeweg, A. (2019). *Voorkom lastig gedrag. Wat kun jij als leerkracht aan preventie doen?* Huizen: Pica.
- Horeweg, A. (2021). *Handboek gedrag op school, deel 3*. Huizen: Pica.
- Kowalski, R.M., Giumetti, G.W., Schroeder, A.N. & Lattanner, M.R. (2014). Bullyin in the digital age: a critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140 (4).
- Nelen, W., De wit, W., Golbach, M., Van Druten, L., Deen, C., & Scholte, R. (2018). *Sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: Praktikon.
- Prinsen, H. (2012). *Zeg nee tegen pesten! Praktische gids voor leerkrachten, hulpverleners, begeleiders en ouders*. Houten: Lannoo campus.
- Redeker, B. (2017). *De ringaanpak. Een groepsdynamische benadering voor een veilige klas*. Huizen: Pica.
- Van Overveld, K. (2017). *SEL. Sociaal emotioneel leren*. Huizen: Pica.
- Van Stigt, M. (2016). *Alles over pesten*. Amsterdam: Boom.

8 Bijlagen

Bijlage 1 schoolregels

Bijlage 2 Voorbeeld gedragscontract

Aanleiding gedragscontract:

Gemaakte afspraken:

Hoe ziet dat er in de klas uit?

Wat is de beloning als het lukt?

Wat is de straf als het niet lukt?

Handtekeningen:

Alle onderstaande personen dragen verantwoordelijkheid voor het slagen van dit contract.

Leerling:	
Ouders:	
Leerkracht: (Namens alle leerkrachten)	
Teamleider/Schoolleider:	